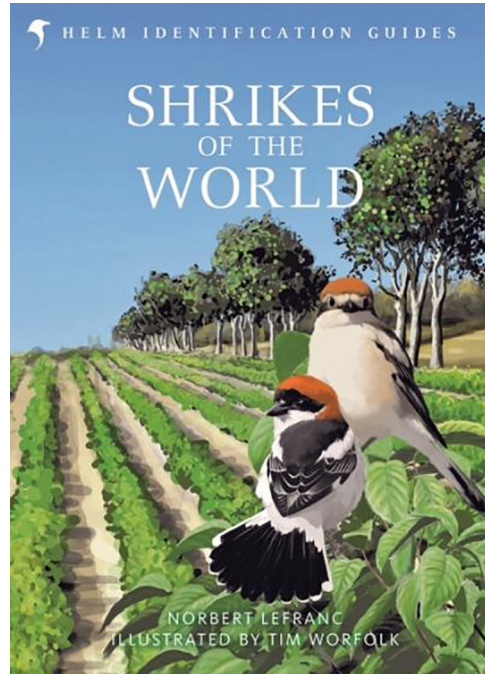

Lefranc N. 2022. *Shrikes of the World*. Helm. London. ISBN 978-1-4729-3377-5

Piotr Tryjanowski

Katedra Zoologii, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Wojska Polskiego 71 C, 60-625 Poznań

Dzierzby to ptaki niezwykle. Budzą zainteresowanie ornitologów, ptasiarzy, ale i opinii publicznej. Zaskakująco często pojawiają się na znaczkach pocztowych, obrazach, na etykietach trunków, a nawet w poezji i prozie. Dzierzby to w dużej części gatunki o bardzo negatywnych trendach liczebności populacji, dla powstrzymywania których prowadzone są spektakularne akcje ratowania siedlisk, a nawet próby hodowli pewnych gatunków w niewoli. Z tych względów, ale także przyczyn estetycznych, bo wiele dzierzb to po prostu piękne ptaki, o doskonałej kombinacji barw z sylwetką, warto bliżej przyjrzeć się nowej książce Norberta Lefranca, wspaniale zilustrowanej przez Tima Worfolka. Prawdę mówiąc rzadko recenzuje czy omawia się kolejne wydania książek, a tak właśnie jest tym razem. Pierwsze wydanie ukazało się w roku 1997 i jest już dawno niedostępne i mocno zdezaktualizowane. Przez ćwierćwie-

cze dokonano wielu odkryć, z którymi obficie dzieli się z nami autor omawianej książki. Co ciekawe, nowa wiedza dotyczy bardzo szerokiego aspektu zagadnień, od ekologii i efektywności ochrony, aż po wielkie zmiany w taksonomii, systematyce i zoogeografii. Nowości te wynikają zarówno z intensyfikacji prac nad dzierzbami, ale i pojawiającymi się nowymi możliwościami technicznymi, zwłaszcza w obszarze badań genetycznych.

Książkę otwiera przedstawienie tradycyjnych i nowych koncepcji taksonomicznych. Konsekwencją tego nowego podejścia jest to, iż w grupie dzierzb zostały jedynie dwa rodzaje *Lanius* i *Eurocephalus*. Badania jednak są kontynuowane i trudno o pełną zgodę wśród badaczy. Pewnie dlatego główny autor poprosił o napisanie rozdziału taksonomicznego swojego znajomego, Jérôme Fuchsa z paryskiego Muzeum Historii Naturalnej, współautora ostatnich prac o zmianach w taksonomii dzierzb. Jedną z najciekawszych konkluzji jest to, iż dzierzby na ptasim drzewie filogenetycznym zlokalizowane są w pobliżu krukowatych, a część taksonów jest w trakcie permanentnych przemian.

Na szczęście dalsze części książki są mniej spekulatywne i mniej skomplikowane i dotyczą szerszej charakterystyki dzierzb, specjalnej budowy ciała, aparatu widzenia, posiadania charakterystycznej maski, wzorców migracji, zajmowanych siedlisk, organizacji socjalnej, zachowania, współzależności z innymi gatunkami, pokarmu i metod polowania, aspektów biologii rozrodu, zmian wielkości populacji (najczęściej wywołanych przez intensyfikację rolnictwa), aż po współczesne problemy ochrony i perspektywy badań.

Następną część książki stanowią kolorowe tablice. Na każdej z nich przedstawiono od jednego do czterech gatunków, z podziałem na zróżnicowanie upierzenia wynikające z płci, wieku, sezonu i miejsca. Specjalnym dodatkiem, i to może szczególnie zainteresować czytelników *Ornis Polonica*, jest pięć tablic precyzyjnie dokumentujących wzorce ubarwienia skrzydeł i ogonów z szeroko rozumianego taksonu – srokosza *Lanius excubitor*. Po zestawie tablic rozpoczyna się zasadnicza część książki, czyli przedstawienie, gatunek po gatunku, kolejnych przedstawicieli *Lanius* (32 gatunki) i *Eurocephalus* (2 gatunki). Liczba stron poświęconych konkretnym taksonom, zależy przede wszystkim od stopnia poznania ich biologii, i pewnie nie zaskakuje, że największe rozdziały dotyczą: gąsiorka *L. collurio*, srokosza i dzierzby siwej *L. ludovicianus*, a najmniej informacji mamy o indyjskiej dzierzbie maskowej *L. vittatus*, czy afrykańskiej dzierzbie żałobnej *L. dorsalis*. To ważne informacje, choćby dla tych co podróżują za ptakami po świecie i chcieliby zebrać nowe informacje o dzierzbach. Będzie to o tyle prostsze, że omawiana książka podpowie nam jakie są nazwy dzierzb w różnych językach (niestety nie po polsku), po jakich cechach zidentyfikować gatunek w terenie, z jakimi gatunkami najłatwiej go pomylić, wskaże na zróżnicowanie morfologiczne – upierzenie i rozmiary, arealty występowania (w okresie rozrodu, wędrówek i zimowania), zajmowane siedliska, pokarm, żerowanie i rozród. Czasami z wieloma naprawdę szczegółowymi informacjami.

W książce ponad 30 stron zajmuje zapisana drobnym drukiem bibliografia. To prawdziwa perełka. Lefranc koncentrował się nie tylko, co ma w zwyczaju zdecydowana większość badaczy, na literaturze angielskiej i amerykańskiej oraz francuskiej – co zrozumiałe ze względu na pochodzenie autora, ale znajdował nawet prace opublikowane w lokalnych czasopismach, czasami napisane w dość egzotycznych językach. Spoglądając na daty publikacji wykorzystanych książek i artykułów naukowych, kolejny raz uświadomimy sobie jak wielką dynamiką charakteryzują się prace nad dzierzbami.

Książka została bardzo starannie wydana, co jest złotym standardem wydawnictwa Helm. Tablice diagnostyczne, jak i fotografie zostały po prostu doskonale przygotowane, zarówno z zacięciem praktycznym – łatwość użytkowania, jak i estetycznym – staranny układ kompozycyjny. „*Shrikes of the World*” warto mieć na półce z książkami nie tylko pomagającymi w identyfikacji ptaków (co wszak sugeruje nazwa serii Helm Identification Guides), ale w podręcznym miejscu. Książka ładna, a zawarta w niej treść jest wręcz sztandarowym przykładem jak powinno się pisać książki o identyfikacji ptaków w szerszym kontekście. Oznacza to tyle, iż warto problemy diagnostyki i zawiłości taksonomicznych łączyć z elementami ekologii i biologii gatunków. Gorąco polecam.